

ФИЛОЛОГИЈА КУЛТУРЕ Е-ФИЛОЛОГИЈА И ДИГИТАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Сажетак

Ако се историја филологије подударе са историјом културе, онда се оне подударе и са историјом образовања. Филолошки факултет спада међу 31 факултет Универзитета у Београду, установе која постоји 208 година.

О успесима најстаријег српског универзитета говоре високи пла-смани на међународним ранг листама универзитета, као и извештаји, прилози, интервјуи, који говоре о питањима филологије и едукације, емитовани у емисијама Информативног програма РТС-а. Правили су их углавном новинари – дипломирани филолози, лекторисали – опет дипломирани филолози, да би по постављању на Сајт РТС-а још једном прошли лектуру. А текстови су штампани и ћирилицом и латиницом.

Тиме се чува и језик и писмо. И не треба заборавити да Радио-телевизија Србије има обавезу да информише, образује и забави, и да као таква установа има посебну улогу у политичком, друштвеном и културном животу Србије.

Јер на почетку беше реч.

Кључне речи: образовање, култура, језик, филологија, библиотека, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, РТС

Улога телевизије

Радио-телевизија Србије има обавезу да информише, образује и забави, и као таква установа има посебну улогу у политичком, друштвеном и културном животу Србије.

А најновија истраживања говоре следеће: у мају (2016) су гледаоци Првом програму РТС-а указали апсолутно поверење – био је

најгледанији сваког дана у месецу. Уз јавни медијски сервис свакодневно је било око три и по милиона грађана Србије, скоро милион више од другопласиране националне телевизије. Најгледаније у мају било је тениско финале у Мадриду.

Први програм РТС-а је најгледанији телевизијски програм у Србији и у 2016. години. Од 152 дана, од 1. јануара до 31. маја, Први програм РТС-а је 147 дана био најгледанији, као и целог маја.

Свакодневно је уз јавни медијски сервис око 3,5 милиона грађана Србије, за скоро милион више од другопласиране националне телевизије.

На ранг-листи најгледанијих емисија у мају првих 12 су емисије Првог програма РТС-а.

Најгледанија емисија је била финале тениса на Мастерсу у Мадриду, Новак Ђоковић – Енди Мари. Уз тај меч било је 2,3 милиона гледалаца. Осим уз спортисте, гледаоци су редовно били и уз такмичаре квизова Слагалица и Потера.

Од информативних програма, пре свих, верује се Дневнику 2 РТС-а, а међу најгледанијима су биле и Вести, Јутарњи дневник, емисије Да можда не, Око и Ово је Србија.

Просечна гледаност Првог програма РТС-а била је 4,2 одсто, телевизије Пинк 3,2 одсто, ТВ Прве 2,2 процента. Међу телевизијама с националном покривеношћу, РТС је током маја имао и највећи удео у гледаности – 19,4 одсто.

Разноликошћу тема, али и са 1.500 извештаја месечно који стижу из 22 дописништва, односно из свих крајева Србије, РТС се изборио за поверење гледалаца. Осим Првог програма, од почетка године раст гледаности бележи и Други програм.

То је оно што је гледано, али не треба заборавити ни могућност одложеног праћења жељеног програма, јер са својим Сајтом и Архивом РТС представља својеврсну библиотеку и постаје чувар наше културне и језичке баштине. Текстови су штампани и ћирилицом и латиницом чиме се чува и језик и писмо.

Ако се историја филологије подудара са историјом културе, онда се оне подударају и са историјом образовања. Филолошки факултет спада међу 31 факултет Универзитета у Београду, установе која постоји 208 година. И ту се данас изучавају 34 језика, књижевности и културе.

Приче о образовању, а овде говоримо првенствено о високом образовању, правили су углавном новинари – дипломирани филолози. Пре монтаже тактови пролазе лектуру – лектора дипломираног филолога, да би по објављивању на Сајт РТС-а још једном прошли лектуру. Уколико се ради о причама из иностранства, новинару, ако је то потребно, у помоћ притиче и преводаца, такође филолог. Два лектора Информативног програма – Дневника дневно прегледају око 200 текстова. А њихов савет траже и људи изван редакције – зову из позоришта, новина, других телевизијских кућа.

Само од почетка године о високом образовању у Информативном програму, као и Сателитском програму / јер оно што је интересантно и значајно за дијаспору у широј верзији емитује и Програм за инисртанство/ емитовано је више од седамдесет прича. На пример, само са путовања из Швајцарске и школовању наши студената у иностранству, емитовано је дванаест прича...

О важности очувања српског језика говорили смо и пре почетка акције “Негујмо српски језик”, кроз приче професора универзитета, писаца, уредника издавачких кућа. Међу издавачима који се брину о нашој културној и језичкој баштини јесте „Српска књижевна задруга“, установа стара 125 година, и која има Одбор за српски језик. О очувању језика кроз наставу говорили смо и кроз причу о томе како је министар просвете Томислав Јовановић потписао па повукао одлуку о смањењу броја часова српског језика у средњим медицинским школама /идеја је била да ученици, када огледна одељења уђу у редован систем наставе, уместо три имају два часа матерњег језика – како би се стручним предметима дала предност. Али уколико не знаш и не разумеш матерњи језик, не читаш дела домаћих и светских класика, како ћеш разумети прочитано, а о општој култури и култури говара и да и не говоримо..../

Јер „ разумевање текста јесте сложени процес који се састоји од 1) декодирања написаног текста (односно дословног разумевања његовог значења) и 2) низа когнитивних операција (закључивања, довођења одређених података у међусобну везу или њихово повезивање са претходним знањима и искуствима и др.) захваљујући којима је могуће декодираном тексту придодати смисао. Процес разумевања текста дакле, подразумева трансформисање дословног

значења прочитаног кроз његово смештање у шири контекст ранијих знања и искустава. (Лексикон образовних термина; Учитељски факултет; 2015, стр. 661)

О важности очувања језика говорили смо у више наврата. На пример - прича о очувању матерњег језика емитована на Дан матерњег језика 21. фебруара 2013.

На Дан матерњег језика филолози опомињу да је брига за језик и културу потреба нације и друштва. У овом веку, кажу стручњаци, број језика у свету биће преполовљен.

Генерална скупштина УНЕСКО-а пре 14 година, прогласила је Дан матерњег језика, као сећање на студенте који су 21. фебруара 1952. године убијени у Даки, јер су протестовали због тога што њихов матерњи језик није проглашен за званични језик. /Припремила Наталија Синановић/

Филолози опомињу да је брига о матерњем језику и матерњој култури свакодневна потреба одговорне и озбиљне нације и сваког озбиљног друштва. Достојанство јавне речи доноси и бригу о језику, а језик се чува свешћу и потребом да га имамо, а не борбом против туђица, кажу филолози.

Како је савременој комуникацији својствено прожимање језика, језик може да прима стране утицаје, али је битно да се сачува своју синтаксу и морфологију. Шеф Катедре за српски језик са Филолошког факултета у Београду Вељко Брборић каже да се језик најбоље негује у школском систему и у медијима, а у Србији и у школама и у медијима постоји криза језика.

«Има медија који то раде одговорно, а има медија који су то подредили комерцијалним ефектима. То није никаква тајна, може се одговорно рећи, то се може пребројати, да РТС има лекторску службу која је бројно равна свим другим телевизијама које има Србија», каже Брборић.

Брига о очувању матерњег језика брига је многих земаља, јер ће од садашњих 6.000 језика до краја века остати двоструко мање.

«Мени се чини да се наша држава из ових или оних разлога више односи према језику мањина него према свом најосновнијем језику, српском језику. Српски језик се растаче споља, стварањем нових језика, који политички можда јесу други језици, али лингвистички то су српски језици.

Ни изнутра се не ради довољно, од речника, од граматика, па можда можемо рећи и о настави књижевности», каже професор Александар Јовановић са Учитељског факултета Универзитета у Београду.

На Филолошком факултету се, осим српског језика и књижевности, изучавају још 33 страна језика и школује 12.500 студената. Болоњским језиком речено, у три модула – језик, књижевност, култура, упаковано је све оно што је филологија.

Осим у земљи, језик треба чувати и у дијаспори. Исто тако треба очувати и отварати нове лекторате у иностранству. Зато је факултет покренуо и мастер програм под називом Културе у дијалогу.

(Не)Мала брига за матерњи језик

/22. април 2014./

припремила: Наталија Синановић

Док се у већини земаља у свету посебна брига у школама посвећује матерњем језику, у Србији је ресорно министарство морало да спречи приче о потреби да се смањи број часова из тог предмета. Сада је актуелно питање да ли треба раздвојити наставу матерњег језика и књижевности.

На састанку са филолозима министар просвете Томислав Јовановић обећао је да у средњим стручним школама број часова из српског неће бити смањен. Остаје отворена дилема да ли треба одвојити наставу књижевности од наставе језика, која је изазвала поделу међу стручњацима.

На основу различитих истраживања показало се да готово 20 година неко само случајно одржи по који час језика у средњој школи. Посебно се то огледа у функционалној писмености са људима на факултетима, каже професор Милош Ковачевић са Филолошког факултета. Зато је при прављењу програма за гимназије било предложено да се раздвоји настава књижевности и језика. Осим програма, поставило се и питање броја часова, па је идеја одбијена.

«Али, ја мислим да је идеја сада много ближа реализацији, зато што се показује да је општа елементарна неписменост на факултетима, да је општа неписменост у мас медијима, да је, заправо, статус језика

и тамо где мора да буде, на пример на журналистичким одсецима, за Правни факултет, заправо никакав», каже Ковачевић.

Велики број стручњака сматра да то не би био добар потез.

«А ја се плашим да бисмо тим с једне стране заиста заштитили наставу језика, али бисмо с друге стране добили предмет који би се звао књижевност, а ја се тога плашим», рекао је председник Друштва за српски језик и књижевност Србије Александар Милановић. Каже да су тенденције последњих 20 година, да настава подразумева бисере и класике светске књижевности, а све мање бисере и класике српске књижевности.

Да подсетимо, Министарство просвете, у корелацији са Националним просветним саветом, прописује планове, програме и фондове часова.

Александар Јовановић, професор Учитељског факултета каже да управо у Европи матерњи језици у готово свим земљама имају повлашћен статус, и по ономе како се предају, и по броју часова.

«Када се бавимо чувањем језика, онда га ми чувамо од његовог нестајања, то значи од његовог умањивања, од његовог кварења од злоупотреба језика», објашњава Драган Лакићевић, главни уредник Српске књижевне задруге.

Као установа културе која је повезала три века, Српска књижевна задруга основала је Одбор за српски језик, који ће се бавити језиком - његовим истраживањем, неговањем и чувањем. И опомиње да би о језику требало да брину и друге установе културе.

Са којим се изазовима суочава српски језик

2. мај 2016, 12.00 /припремила Наталија Синановић/

“Српски језик данас и Вукова језичка парадигма” је зборник радова дванаест писаца, лингвиста, професора универзитета. У њему указују на бројне изазове са којима се сусреће савремени српски језик. Истовремено, понуђени су и одговори како се суочити са актуелним лингвистичким питањима и дилемама. (Они су причали, а ми сачували на Сајту РТС-а.)

Једна од ретких уставова културе која је својим постојањем повезала три века, Српска књижевна задруга, бави се очувањем језика и писма. На том послу сарађује и са Филолошком гимназијом где је и одржан округли сто а потом и објављен зборник под називом « Српски језик данас и Вукова језичка парадигма».

Драган Лакићевић, уредник СКЗ-а рекао је да сви српски песници по природи свога дара чувају српски језик.

«У њиховом дару проговара српски језик. И што је песник већи његово очување српског језика је веће. Српска књижевна задруга управо бира такве песнике и такве ауторе који у својим издањима, а поготову у таквом колу представља као продужетак вуковске језичке традиције и наставак најбољих традиција српске књижевности», каже Лакићевић.

Питање савременог српског језика осветљено је са различитих становишта - историјског, социолингвистичког, методичког, стилистичког. Јер све оно што се догађа у друштву, директно и јасно се рефлектује у самом језику, опомињу филолози.

«Ми данас нисмо сасвим сигурни где су границе простирања српског језика, нити знамо које све говоре можемо наткрилити једном речју - српски језик», каже Душко Бабић, директор Филолошке гимназије у Београду.

Да би сачували језик, и превазишли постојећу кризу, лингвисти предлажу следеће.

«Мислим да би требало осмислити једну систематску акцију на националном нивоу и да би свакако морала да крене од школе, још од основне школе и која би морала да обухвати свакако и породицу, али и медије, и књиге, уџбенике, дакле, целокупну културну ставрност нашег народа», каже Бабић.

А како Српска књижевна задруга ове године обележава 125 година постојања, организоваће већи број округлих столова посвећених језику и савременој српској књижевности. У припреми је зборник посвећен роману Радована Белог Марковића.

Како је филологија наука која проучава текстове и њихов језик, како је наука о језику и наука о књижевности, онда ови новинарски текстови могу бити употребљиви и за све истраживаче, наставнике, студенте у тзв. „виртуелном свету организовања знања“; могу бити

и наставни материјал за учење на даљину, од користи за очување српског језика и ћирилице.

О језику, библиотекама и медијима

Језик је „човеку својствена способност друштвеног општења путем артикулисаног система вербалних знакова који омогућује обликовање мисаоних садржаја и њихово преношење у виду сувислих говорних порука. Неопходан преуслов организованог друштвеног и духовног живота, језик суштствено обележава човека као људско биће, као члана друштве заједнице и као појединца...

Поред кључне улоге коју има у мишљењу, сазнавању и тумачењу стварности, језик у свим друштвима обавља бројне културне, естетске, обредне и друге функције, али његов темељни и најобухватнији задатак, којем је саображена и његова основна структура, јесте да служи као прикладно средство друштвене интеракције и комуникације.... (Аљоша Мимица, Марија Богдановић; Социолошки речник; Завод за уџбенике; 2007; стр. 219)

Зато не треба занемарити друштвену улога образовања. „Током историје мењали су се и циљеви образовања, отуда многобројна и различита схватања о његовој улози. За једне образовање је опште људско добро које доприноси развоју личности и одржавању друштва, а за друге оно је кључни чинилац економског развоја, „индустрија знања“, од које зависе сви друштвени процеси, па и учешће младих у друштвеном животу. А како су млади све више окренути интернету, за њих је поред основне све важнија и медијска писменост.“ (Лексикон образовних термина: Учитељски факултет, стр. 173)

Медиј је средство (посредник) у приказу и преносу порука. Подразумева различита средства за комуникацију (телевизија, филм, радио, штампа...) као и материјализацију знака и подлогу преносника материјализације. Медији у нашим животима данас имају много већи смисао и улогу него што је пуки пренос порука. Они нас обавештавају, забављају, уверавају, изазивајући одређену когнитивну, емоционалну или социјалну реакцију. Што су нам начин функционисања медија и начин њиховог утицаја јаснији, то смо према њима критичнији и не можемо бити изманипулисани. Зато је кључно медијско образовање.

Оно се обично повезује са способношћу анализирања и вредновања медијских порука, као и способношћу да се комуницира на различите начине. Медијска писменост подразумева најмање пет елемената: медиске поруке нису пуки одраз реалности; поруке се креирају у оквиру одређених контекста који осликавају и одређене интересе (политичке, економске, културне, историјске); процес тумачења медијске поруке представља производ интеракције између тумача, поруке и културног контекста; различити медији користе различите језике, који се изражавају различитим системом симбола, форми и жанрова; различити прикази у медијима утичу на начин на који сагледавамо друштвену стварност у којој живимо.“ Што значи да ученик, студент, наставник, човек уопште, не користи само књигу већ и ТВ, видео запис, софтвер, интернет...(ибидем, стр. 381)

„У зависности од врсте библиотечког материјала, а у новије време и од начина чувања, разликује се неколико типова библиотека: националне, универзитетске, градске (општинске, дечје, специјалистичке – намењене рецимо само пероидици). Осим у штампаном, значајна дела чувају се и у дигиталном облику.(ибидем, стр. 59) Управо као дигиталну библиотеку можемо схватити – третирати и Сајт и Архив РТС-а. Може му се приступити бесплатно у било које доба дана. Материјал је претражив по областима / политика, култура, друштво, економија, спорт.../ или по емисијама. Можете му приступити по датумима, а претражив је и по кључним речима, односно личностима... И анализом језика и стила оваквих докумената (новинарских текстова) могу да се открију културне и цивилизацијске детерминанте једног народа.

О Сајту и Архиву РТС-а

Да подсетимо: “Филологија (грч. Φίλος (филос - љубав) и грч. λόγος (логос - реч) - љубав према речи) је наука која се бави проучавањем језика и књижевности на том одређеном језику као и историјски и културолошки контекст који су неопходни за правилно разумевање књижевних дела и других културолошки значајних текстова на датом језику. Филологија подразумева проучавање гра-

матике, реторике, историје, као и интерпретацију аутора и традиција везаних за дати језик.“(Википедија)

Филолози ће Вам рећи и то да „суверено кретање кроз наставне планове, поред предавања и вежбања,“ помажу и факултетске библиотеке, „укључене у узајамни каталог и Виртуелну библиотеку Србије, по једна на свакој катедри (Филолошког факултета Универзитета у Београду). У академском окружењу налазе се и Библиотека града Београда, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Библиотека САНУ и Народна библиотека Србије.“ Не смемо заборавити ни Дигиталну библиотеку Филолошког факултета са садржајима који су доступни без надокнаде 24 часа.

Ако садржаје РТС-а посматрамо као један вид неформалног образовања, онда Сајт и Програмски архив РТС-а постају специфична библиотека отворена такође 24 часа. Сви жељни знања, уз помоћ савремене технологије, моћи ће да приступе и образовним садржајима које је емитовао РТС. Сlike и говор - вредна грађа, претворени у дигитални запис на тај начин су трајно сачувани. ... Тако су, на пример, само о раду Филолошког факултета Универзитета у Београду, Информативни и Сателитски програм РТС-а, у протекле четири године објавили више од стотину репортажа, прилога, интервјуа, који говоре о наставном процесу, међународној сарадњи, предавањима домаћих и гостујућих професора.

Сви ови садржаји претраживи су по областима, именима, називима емисија. Извршена је дигитализација аудио-видео грађе, али и текста, тако да корисник може да се одлучи за опцију која му је у датом тренутку потребнија. А дневна посета Сајта Радио-телевизије Србије није безначајна – дневно га посети између 250 000 и 300 000 људи.

О значају овог посла говори и чињеница да је овогодишњи Међународни дан матерњег језика обележен под слоганом „Квалитетно образовање, језици наставе и резултати образовања“. У савременом свету сваки грађанин Европе треба да, осим матерњег, говори још два светска језика. Данас се на планети говори око 6 000 језика, а прогнозе стручњака су да ће до краја овог века више од половине њих одумрети. И зато главни циљ дигитализације и стварања дигиталних библиотека јесте очување националне баштине, научног и

културног наслеђа, који су кроз дигиталну форму наставили да живе новим животом.

Јер на почетку беше реч.

Литература

Лексикон образовних термина; Учитељски факултет, 2015

Потер Џејмс; Медијска писменост; Клио, 2011

Лоример Роленд; Масовне комуникације; Клио, 1998

Речник књижевних термина

Мимица Аљоша и Марија Богдановић; Социолошки речник; Завод за уџбенике, 2007

Бригс Адам и Пол Колби; Увод у студију медија; Клио. 2005

Википедија

Остала литература

Емитоване рубрике у Дневнику РТС-а, Сајт РТС-а, Архив РТС-а

Natalija Sinanović

Radio Television Serbia

Philology of Culture E-philology and Digital Libraries

Summary

If history of philology is in concord with history of culture, then they are also in concord with history of education. The Language Faculty is ranked among 31 University of Belgrade faculties, which exists 208 years.

Good position on international universities' ranking lists is an evidence of the oldest Serbian university successes, as well as reports, items, interviews that are dealing with issues of philology and education. They were broadcasted in the RTS News program broadcasts. They were made by journalists – graduated philologists and lectors, who

were also graduated philologists. Upon putting on the RTS internet site, lectures were again going through them. The texts were published in both alphabets – Cyrilic and Latin.

In that way, language and letter are preserved. It shouldn't be forgotten that the RTS has an obligation to inform, educate and entertain and that as such an institution it has a special role in political, social and cultural life of Serbia.

Because, at the very beginning it was word.

Ključne reči: education, culture, language, philology, library, the Faculty of Philology, the University of Belgrade, the RTS